

Шевченко А. Ф.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ПРОЕКТУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ СТУДЕНТА-ПРАКТИКАНТА У МІНЛИВИХ ОБСТАВИНАХ ДИТЯЧОГО ОЗДОРОВЧОГО ЗАКЛАДУ

Стаття присвячена питанням проектування індивідуальної освітньої траєкторії студента у процесі проходження літньої практики. Визначено сутність такого проектування, з'ясовано його умови ефективності в контексті організаційно-педагогічного забезпечення практичної підготовки студента та кваліфікованої професійно-педагогічної підтримки перших професійних кроків майбутнього вчителя.

***Ключові слова:** педагогічна практика, проектування індивідуальної освітньої траєкторії студента, практична підготовка майбутнього вчителя, суб'єкти педагогічної взаємодії.*

Сучасні тенденції розвитку педагогічного процесу, охоплюючи увесь освітній вітчизняний простір, передбачають розробку інноваційних технологій, які б забезпечували суб'єктність його учасників і актуалізували б проблему педагогічного проектування практичної діяльності студента з урахуванням його індивідуальних особливостей в умовах тимчасового виховного середовища.

Як свідчить досвід педагогічної діяльності, формування суб'єкт-суб'єктивних взаємовідносин знаходиться в прямій залежності від професійної педагогічної підтримки, кваліфікованого науково-методичного супроводу: де одним зі способів індивідуалізації навчання є організація просування студентів за їхніми індивідуальними освітніми траєкторіями.

До того ж питання організації дозвілля та відпочинку дітей в канікулярний період свідчить про пошук нових підходів до забезпечення цілісності педагогічного процесу, як в позанавчальній, так і позашкільній діяльності школярів та вимагає відповідної підготовки педагогічних працівників до діяльності в мінливих та тимчасових обставинах перебування учасників виховної взаємодії.

У зв'язку з чим, прослідковуються суперечності між необхідністю індивідуалізації професійно-педагогічної підготовки в системі вищої освіти та недостатньою розробкою шляхів та умов реалізації такого процесу у вищому педагогічному навчальному закладі; нагальністю проблеми формуванням індивідуальної освітньої траєкторії кожного студента-практиканта в умовах тимчасового виховного середовища і недостатньою орієнтованістю процесу практичної підготовки на її розв'язання.

В основу статті були покладені праці, що так чи інакше стосуються питання становлення індивідуальної освітньої траєкторії (О. Тубельський, А. Хуторської); теорії діяльності (А. Брушлинський, Г. Щедровицький); ідей

середовищного та особистісно орієнтованого підходів до виховання (Є. Бондаревська, Н. Крилова, Ю. Мануйлов); проблем соціальної адаптації та самореалізації в умовах функціонування дитячих оздоровчих закладів (Ю. Бураков, К. Волков, В. Бедерханова).

Нагальним постало питанням індивідуалізації практичної підготовки майбутнього вчителя, розв'язання якого знайшло своє відображення у психолого-педагогічних дослідженнях І. Зязюна, В. Кан-Калика, Н. Кузьміної, О. Пехоти, В. Сластьоніна та ін.

Взято до уваги зміст тих літературних джерел який дає змогу виявити особливості підготовчої та підсумково-аналітичної роботи щодо проведення педагогічної практики в умовах дитячого оздоровчого закладу, які характеризуються різноманітністю засобів, широким спектром форм та видів занять з підвищеним творчим навантаженням (О. Столяренко, О. Яковліва).

Все ж, як свідчать реалії життя, провідна роль у засвоєнні професійного досвіду належить практичній діяльності студента, в основі якої є не лише поглиблення і закріплення теоретичних знань з дисциплін психолого-педагогічного циклу, але й кваліфікована методична підтримка в моделюванні ситуацій найбільш близьких до реальних обставин життєдіяльності, які дають змогу майбутнім педагогам краще осмислювати та аналізувати перші власні професійні кроки. Тому вирішальною та необхідною умовою створення тимчасового виховного простору є різнобічна орієнтація майбутнього педагога на ті сфери педагогічної діяльності, в яких він потенційно виступає суб'єктом.

Мета статті – теоретично обґрунтувати педагогічні умови ефективності проектування індивідуальної освітньої траєкторії студента в процесі проходження літньої практики.

У системі професійної підготовки студентів вищих педагогічних навчальних закладів університету чинне місце посідає літня практика. Вона моделює виховний простір у мінливих обставинах життєдіяльності дітей, сприяє формуванню професійно-педагогічної спрямованості і якостей соціально активної особистості майбутнього вчителя.

Як свідчить досвід практичної діяльності, процес організації такого виду практики студентів вирізняє прогностичність, оскільки прогнозування є спеціально організоване і безперервне наукове дослідження, орієнтоване на пізнання перспектив розвитку виховної ситуації у її тимчасовій, просторовій та функціональній формах. Другою особливістю є самокерованість, яка забезпечує зворотній зв'язок процесу де студенти включаються в педагогічну діяльність відразу з позиції відповідального суб'єкта виховного процесу. Третя – концентризм, коли відбувається засвоєння досвіду педагогічної роботи, як у різних типах дитячих оздоровчих закладів (пришкільний, заміський, санаторний, профільний, з денним перебуванням,

праці та відпочинку тощо.), так і в процесі управління життєдіяльністю вихованців за для розв'язання педагогічних завдань різних типів та рівнів. Четверта особливість – це багатофакторність, яка враховує специфіку підготовки студента відповідно до основних напрямків спеціалізації майбутніх педагогів, наявності у них прикладних умінь, а також досвіду організації спілкування з метою взаємозбагачення дітей різних культурних, національних, релігійних і соціальних груп. П'ята – різноманітність, що передбачає зміну видів та форм завдань залежно від характеру професійних дій у виховних ситуаціях, їх складності з урахуванням процесів адаптації, самовизначення та самореалізації суб'єктів педагогічної взаємодії. І шоста – це динамізм, яка з погляду управлінського підходу, характеризує два взаємообумовлених процеси: наростання системності на етапах проектування, планування виховної роботи в дитячому оздоровчому закладі та цілеспрямованості у проведенні виховних справ у межах первинної чи вторинної групи.

Вище викладене свідчить про те, що процес підготовки та проведення літньої практики характеризується активною взаємною діяльністю її учасників: професійною діяльністю методиста та самостійною діяльністю студента-практиканта.

Діяльність методиста розглядаємо в контексті науково-методичного супроводу практичної діяльності майбутнього вчителя, що є комплексом взаємопов'язаних дій, спрямованих на надання всебічної фахової допомоги студенту у розв'язанні педагогічних ситуацій різного рівня та складності, тим самим прискорюючи і керуючи процесами адаптації, самовизначення та самореалізації в умовах наближених до реальних.

Науково-методичний супровід пов'язаний з організаційно-педагогічним забезпеченням, яке обумовлює використання спеціально розробленого навчально-методичного посібника "Педагогічна практика: перші кроки до професіоналізму". Основний зміст та структура якого передбачає: наявність різних видів допоміжних знань, включених у канву текстового матеріалу, а також позатекстових компонентів; диференціацію способів розгортання матеріалу з урахуванням інтегративної дидактичної одиниці, виду, функції та спрямованості подання інформації; наявність змістовно-логічних, структурно-функціональних, міжпредметних зв'язків; доступність навчального матеріалу з урахуванням характеру пізнавальної діяльності студента; інтеграцію та диференціацію, що орієнтує проектування змісту професійної підготовки, як на синтез широкого кола міждисциплінарних знань, так і на окремі навчальні дисципліни з конкретних галузей знань; динамічність, що насамперед, пов'язано з використанням різноманітних засобів динамічної структурної організації тексту, більш наочній презентації матеріалу, ефективній організації перегляду та пошуку тих чи інших

навчальних блоків, проектуванні індивідуальної траєкторії відбору та вивчення матеріалу.

У представленому посібнику планується використання спеціально розробленого навчального блоку “Науково-методичні рекомендації для проведення педагогічної практики”. Який містить характеристику мети і завдань різних етапів практики, короткі методичні рекомендації із планування та аналізу виховної професійної діяльності. Зміст матеріалу передбачає диференційовані завдання для практикантів, інформаційні матеріали для студентів, представлені критерії оцінки роботи майбутніх учителів у період різних видів педагогічної практики, вимоги до оформлення звітної документації, список необхідної літератури.

Крім того посібник має містити розділ, присвячений теоретичним засадам організації педагогічної практики. Де розглянуто питання конструювання змісту практики в площині науково-дослідницької діяльності майбутнього вчителя; необхідність розгляду педагогічної практики як частини особистісно-орієнтованої системи професійно-педагогічної освіти; створення суб'єктного простору життєдіяльності практиканта; основи технології методичного та психолого-педагогічного супроводу процесу практичної підготовки майбутнього вчителя.

Проектуючи зміст розділу “Елементи пошуково-практичної роботи студентів-практикантів” ми вважаємо за необхідне створити умови для професійно-особистісного самовизначення майбутніх учителів. Подібна робота має враховувати особливості науково-дослідної діяльності студентів-практикантів. Серед основних: єдність рекреації та пізнання; професійна спрямованість пошуково-дослідної діяльності; тимчасовість та мінливість середовища перебування; індивідуалізація самостійної роботи студента.

До педагогічного забезпечення належить розділ присвячений питанням управління самостійною виховною діяльністю студентів-практикантів з урахуванням спеціальності. Де серед низки завдань, що пов'язані з реалізацією управлінської функції педагогічного працівника, розглядаються питання таксономії цілей навчання в афективній сфері у площині вивчення основ наук з того чи іншого предмета; проблема формування прикладних умінь майбутніх вчителів у позакласній виховній діяльності; з'ясування специфіки конструювання педагогічного процесу з огляду на систему виховної діяльності навчального чи позашкільного закладу.

Діяльність студента-практиканта необхідно розглядати в площині проектування його індивідуальної освітньої траєкторії.

Так, А. Хуторської бачить індивідуальну освітню траєкторію через персональний шлях реалізації особистісного потенціалу кожного учня в освіті [3]. Під особистісним потенціалом учня автор розуміє сукупність його діяльнісних, пізнавальних, творчих, комунікативних та інших здібностей

Індивідуальна освітня траєкторія студента, як стверджує Е. Черняєва є формою індивідуалізації та диференціації професійної освіти, що базується на свободі вибору учнями мети, змісту, методів, засобів, способів рефлексії та темпу навчання у спільній діяльності з викладачем [8].

На думку, Л. Глазкіної індивідуальна освітня траєкторія студента в умовах педагогічної практики є неповторною послідовністю руху в напрямку професійно-особистісного розвитку через засвоєння професійних компетенцій [2]. У структурі індивідуальної освітньої траєкторії виділяються інваріантний і варіативний компоненти, що забезпечують майбутньому вчителю можливість вибору способів і засобів професійно-особистісного саморозвитку.

Заслуговує на увагу досвід створення індивідуальної освітньої траєкторії як способу навчання студента прийомом ухвалювати рішення [4]. Під такими прийомами розуміється найбільш раціональна сукупність дій і операцій, що спрямована на вибір однієї дії з декількох можливих. На кожному із рівнів (інформаційний, оперативний, організаційний), студент має вирішувати ситуацію суб'єктивної невизначеності, де він робить вибір траєкторії навчання, а разом з тим будує індивідуальну стратегію власної діяльності.

Отже, проектування індивідуальної освітньої траєкторії студента в період проходження літньої практики є створенням індивідуального маршруту – детально сплановану послідовність навчальних дій студента з вирішення завдань практики, що забезпечує майбутньому вчителю позицію суб'єкта діяльності у здійсненні методистом кваліфікованої професійно-педагогічної підтримки, самовизначення та самореалізації.

Такий процес на етапі підготовки студентів до такої практики має передбачати роботу в трьох основних напрямках : ознайомлення із змістом виховної роботи в умовах тимчасового дитячого об'єднання; детальне опрацювання методики групової організації роботи вихователя в межах програми дитячого оздоровчого закладу; опанування основами технології педагогічної діяльності в мінливих обставинах життєдіяльності вихованців.

У межах будь-яких організаційних форм, у ході вивчення теоретичного курсу, ми враховували характер і специфіку діяльності в умовах дитячого тимчасового об'єднання, передбачали зв'язок змісту лекцій з особливостями діяльності в дитячому оздоровчому комплексі, новітніми інноваційними підходами до здійснення виховної діяльності. Його основну мету ми вбачали у формуванні досвіду пізнавальної діяльності та емоційно-ціннісного ставлення до своїх професійних обов'язків. Серед провідних завдань, виділяли ті, що орієнтовані на створення позитивного емоційного настрою, на спільну діяльність, формування установки на здобуття професійних умінь та навичок, усвідомлення перспективності в роботі із школярами.

Другий етап такого проектування безпосередньо пов'язаний з процесом професійної адаптації студента до умов діяльності дитячого оздоровчого закладу, також опанування основами творчого конструювання педагогічного процесу. У цьому питанні велика заслуга належить постійно-діючому семінару "Сучасний педагогічний працівник дитячого тимчасового об'єднання". Перелік тем занять має орієнтовний характер і враховує умови педагогічної роботи дитячого оздоровчого закладу, особливостей контингенту дітей та кваліфікацію педагогічних працівників [9]. Але пошуково-дослідна робота студентів в умовах тимчасового виховного середовища не оминає проблеми: адаптації дітей та підлітків до умов педагогічної діяльності дитячого оздоровчого закладу; використання здоров'язберігаючих технологій в умовах дитячого тимчасового об'єднання; з'ясування можливостей дитячого оздоровчого закладу у вирішенні питань соціалізації дітей та підлітків; педагогічного управління різноманітними видами діяльності школярів; проектування організаційних форм роботи у дитячому оздоровчому закладі, що спрямовані на створення тимчасового виховного середовища; опанування методикою педагогіки дозвілля та ін.

Третій етап проектування індивідуальної освітньої траєкторії студента у дитячому оздоровчому закладі пов'язаний з оцінкою та самооцінкою проведеної роботи практикантом. Основою взаємоконтролю та самоконтролю студента-практиканта слугує рейтингова система оцінювання за допомогою картки-контролю. У зміст пропонованої картки було закладено такі компоненти: формування мотиваційно-ціннісного ставлення до майбутньої діяльності; опанування методикою окремих форм виховної роботи; освоєння технології педагогічної діяльності в умовах тимчасового виховного середовища.

Висновок. Вище викладене свідчить про те, що ефективність проектування індивідуальної освітньої траєкторії студента в процесі проходження літньої практики знаходиться залежно від наявності освітньої програми педагогічного супроводу перших професійних кроків майбутнього вчителя за для поглиблення чи розширення професійних знань, участі в пошуково-дослідних проектах, презентації власних здобутків тощо. Другою умовою ефективності проектування такої траєкторії є організована професійно-методична підтримка, що здійснюється на її діагностичному, пошуковому, договірному, діяльнісному та рефлексивному етапах, побудована на різноманітності форм педагогічної допомоги, сприяючи, тим самим, формуванню активної професійної позиції студента в самопізнанні явищ педагогічної дійсності, актуалізації в них особистісного змісту в процесі самовизначення та самореалізації в мінливих та тимчасових обставинах життєдіяльності.

Усвідомлюючи складність та багатогранність досліджуваного процесу,

зазначимо, що **перспективи подальших досліджень слід зосередити на забезпеченні наступності навчальних програм чи освітніх комплексів, завершеності та повноті засвоєння дидактично адаптованого педагогічного досвіту на відповідному етапі практичної підготовки вчителя у вищому навчальному закладі, що дає змогу студентів спроектувати індивідуальну освітню траєкторію, прискорити процес адаптації, самовизначення та самореалізації у різноманітних обставинах його життєтворчості.**

Використана література :

1. Бех І. Д. Школа особистісно орієнтованої педагогіки. Особистісно орієнтовані технології у виховному процесі / Іван Дмитрович Бех // Позакласний час. – 2010. – № 2. – С. 102-106.
2. Глазкіна Л. В. Реализация индивидуальных образовательных траекторий студентами педагогического колледжа в процессе педагогической практики : диссертация ... кандидата педагогических наук : 13.00.08./ Людмила Валентиновна Глазкіна. – Ростов-на-Дону, 2005. – 174 с.
3. Индивидуальная образовательная траектория. Материалы дистанционного курса. [Электронный ресурс]. Версия 1.0 / сост. Андрей Викторович Хуторской. – М. : Центр дистанционного образования “Эйдос”, 2006. – 290 Кб. – Режим доступа : [http : //www.khutorskoy.ru/books/bibliography.htm](http://www.khutorskoy.ru/books/bibliography.htm).
4. Липатникова И. Г. Создание индивидуальной образовательной траектории как один из способов обучения студентов приёмам принятия решений Уральский государственный педагогический Университет, Екатеринбург, Российская Академия Естествознания. Научно-теоретический журнал “Фундаментальные исследования”. – 2009. – № 5. / И. Г. Липатникова. – [Электронный ресурс] – Режим доступа : [http ://www.rae.ru/fs/pdf/2009/5-S/67.pdf](http://www.rae.ru/fs/pdf/2009/5-S/67.pdf).
5. Машкіна Л. А. Підготовка студентів до впровадження педагогічних інновацій в дошкільних закладах / Хмельницький гуманітарно-педагогічний ін-т / Т. І. Поніманська (наук. ред.). / Людмила Андріївна Машкіна. – Хмельницький : ТОВ НВП “Евріка”, 2004. – 203 с.
6. Семенов И. Н. Рефлексивно-деятельностная педагогика как социокультурный фактор развития инновационного образования / И. Н. Семенов ; Гос. ун-т “Высшая школа экономики” (Москва) // Практична психологія та соціальна робота : наук.-практ. освіт.-метод. журн. – 2011. – № 2. – С. 7-11.
7. Слостенин В. А. Профессионализм учителя как явление педагогической культуры / В. А. Слостенин // Управление современной школой. Завуч : науч.-практ. журн. для администрации школы. – 2009. – № 6. – С. 79-94.
8. Черняева Э. П. Реализация индивидуальных образовательных траекторий студентов вузов в процессе использования электронного учебника : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Элеонора Петровна Черняева. – Владикавказ, 2008. – 178 с.
9. Шевченко А. Ф. Педагогічна практика в дитячих оздоровчих центрах як необхідний етап процесу формування готовності студентів до діяльності в умовах тимчасового виховного середовища // Науковий часопис. Національного педагогічного університету імені М. Драгоманова. Серія № 5. Педагогічні науки : реалії і перспективи. – Випуск 7 : збірник наукових праць / за ред. П. В. Дмитренка, В. Д. Сиротюка. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. – 203 с.

Шевченко А. Ф. Проектирование индивидуальной образовательной траектории студента-практиканта в изменчивых обстоятельствах детского оздоровительного учреждения.

Статья посвящена вопросам проектирования индивидуальной образовательной траектории студента в процессе прохождения летней практики. Определена сущность проектирования, выяснены условия его эффективности в контексте организационно-педагогического обеспечения практической подготовки студента и квалифицированной профессионально-педагогической поддержки первых профессиональных шагов будущего

учителя.

Ключевые слова: педагогическая практика, проектирование индивидуальной образовательной траектории студента, практическая подготовка будущего учителя, субъекты педагогического взаимодействия.

SHEVCHENKO A. F. Designing an individual educational trajectory of the student-trainee in the changing circumstances of children's health institutions.

The article deals with the design of the educational trajectory student during the period of summer practice. Is defined by its essence, clarified conditions for effective planning in the context of organizational support practical training of students and skilled professional support.

Keywords: teaching practice, designing an individual educational trajectory of the student, practical training of future teachers, subjects of the pedagogical interaction.

Шерер Н. В.

Київський національний лінгвістичний університет

ПРИНЦИПИ ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ У СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті розглянуті деякі соціокультурні та психолого-педагогічні принципи виховання культури безпеки життєдіяльності у студентів вищих навчальних закладів.

Ключові слова: культура безпеки, виховання, студенти.

У сучасному суспільстві відбувається зростання кількості та масштабів негативних наслідків різного роду аварій, стихійних лих та інших шкідливих, небезпечних факторів, у числі яких особливе місце займають соціальні – наркоманія, алкоголізм, гральний бізнес, залежності, пов'язані зі збоями адаптаційних механізмів особистості – музична, комп'ютерна та інші. Все це відбувається на тлі високої інтенсивності життя, великих інформаційних навантажень.

У зв'язку з цим потреба у підготовці молоді, до дій у сфері забезпечення безпеки є особливо значущою.

Виховання культури безпеки життєдіяльності передбачає формування у студентів вищих навчальних закладів знань про медичні, психологічні, технічні, правові, фізичні та інші засоби безпеки, а також навчання необхідним умінням і навичкам з профілактики та подолання небезпечних і шкідливих ситуацій.

У вихованні культури безпеки життєдіяльності важливу роль відіграє психологічний аспект, тобто готовність людини до потрапляння в небезпечну ситуацію, яка визначається світоглядною, інтелектуальною, комунікативною, вольовою, психологічною підготовкою до безпечної життєдіяльності і самоконтролем.